

**СУЧАСНІ НАПРЯМИ, КОНЦЕПЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ,
АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ**

УДК 657.37

ПРИНЦИПИ ТА ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОБЛІКУ І ЗВІТНОСТІ

Крупка Я.Д. – д.е.н., професор кафедри обліку у виробничій сфері
Тернопільський національний економічний університет

В останній час вітчизняний бухгалтерський облік постійно зазнає суттєвих змін. В умовах інтеграційних процесів, входження України у світовий економічний простір розробляються та вдосконалюються форми і показники фінансової та іншої звітності підприємств. Зазнають змін концептуальні підходи до формування облікової інформації й на міжнародному рівні.

Раніше облікова та звітна інформація була зорієнтована в основному на компетентного споживача. Однак серед споживачів інформації зустрічаються як висококваліфіковані керівники, менеджери, експерти, так й ошадливі інвестори, кредитори. Останні, зазвичай, не повною мірою розуміли основні концепції бухгалтерського обліку, недостатньо орієнтувалися в економічній та фінансовій ситуації на підприємстві.

В теперішніх умовах пріоритети мають надаватися якісним характеристикам інформації з позиції прийняття управлінських рішень. Фахівці визначають декілька якісних критеріїв, на які має опиратися облікова інформація при прийнятті рішень. Основними з таких властивостей вважається доречність та вірогідність облікової та звітної інформації.

Доречною вважається облікова інформація, що дає змогу впливати на прийняття рішень. Вірогідність означає, що обліково-звітна інформація повинна бути точною, неупередженою та може бути перевірена. Виділяють також такі якісні параметри як зрозумілість і достовірність. Але ці характеристики більше орієнтовані на споживача інформації, ніж на прийняття управлінських рішень.

Серед важливих якісних ознак на заході виділяють також релевантність інформації, що повинна мати пряме відношення або корисне використання у діях, для яких вона призначена, з метою забезпечення бажаного результату.

При виробленні принципів вітчизняного обліку немає чіткого визначення принципу релевантності інформації. В Законі України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» цій важливій якійсній ознаці інформації може відповідати хіба що принцип повного висвітлення. За ним фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі. Водночас некоректним, на наш погляд, є акцент на те, що звітність повинна містити «всю інформацію». Принцип релевантності повинен враховувати ще й певні обмеження порогу визнання інформації. Тому цілком справедливим є те, що, за вимогами НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» фінансова звітність повинна містити лише доречну інформацію, що впливає на прийняття рішень користувачами, дає змогу вчасно оцінити минулі, теперішні та майбутні події, підтвердити та скоригувати їхні оцінки, зроблені у минулому.

У вітчизняній практиці підвищення якості облікової та звітної інформації спрямоване в основному на вирішення двох важливих завдань:

- наближення національних облікових стандартів з метою трансформації вітчизняної звітності до міжнародних стандартів;

- розробки нових концепцій стосовно публічної звітної інформації з врахуванням динаміки розвитку світової економіки, суспільних запитів, а також можливих ризиків і загроз.

Важливим прикладом таких дій є прийняття змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 5 жовтня 2017 року, що в основному базуються на Директиві про річну фінансову звітність, консолідовану фінансову звітність і пов'язану звітність певних типів підприємств, затвердженій Європарламентом і Радою ЄС 26.06.13 р. № 2013/34/ЄС. Проте й надалі спостерігаються певні розбіжності у зміненому вітчизняному законодавстві та загальносвітових концепціях і принципах ведення обліку та складання фінансової звітності, що подано у таблиці 1.

Якісні характеристики облікової та звітної інформації

Якісні характеристики	Концептуальна основа фінансової звітності 2010 р.	Проект Концептуальної основи фінансової звітності 2015 р.	НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
Основоположні якісні характеристики				
Повнота	+	+	-	+
Доречність	+	+	+	-
Достовірність	-	-	+	+
Правдиве подання	+	+	-	+
Суттєвість	+	+	+	-
Нейтральність	+	+	-	-
Неупередженість	-	-	+	+
Превалювання сутності над формою	-	+	+	+
Обачність	+	+	+	-
Вільний від помилок	+	+	-	-
Посилювальні якісні характеристики				
Зрозумілість	+	+	+	-
Своєчасність	+	+	+	-
Зіставність	+	+	+	-
Можливість перевірки	+	+	-	-
Загальні обмеження				
Вартісне обмеження	+	+	-	-

Уточнюючи принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, цілком закономірно, що з їх складу вилучено принцип історичної (фактичної) собівартості, оскільки він не враховував, що вартість активів може змінюватися в часі, та унеможлилював реальну оцінку майнового потенціалу підприємства. У міжнародній практиці уже давно спостерігається тенденція скорочення оцінки за історичною собівартістю та застосування методу оцінки за справедливою вартістю.

Вилучення принципу обачності може означати лише відхід України від більш консервативної континентальної (особливо німецької) облікової школи та прийняття американських правил ведення обліку та подання звітної інформації. Такий підхід не можна вважати в достатній мірі обґрунтованим, оскільки вітчизняний бізнес є більш ризиковим, ніж американський, як для інвесторів, так й для кредиторів. Зважаючи не тільки на економічні чинники, але й на політичні, соціальні (найбільше, на корупційну складову бізнесу, військові дії), варто було б ще на деякий період залишити такі важелі захисту від системних та несистемних ризиків, як дотримання принципу обачності.

Проте найбільш складно зрозуміти

вилучення із якісних ознак обліку та звітності принципу відповідності доходів і витрат. За нашою уявою, цей принцип має бути основоположним, оскільки вимагає чіткого зіставлення доходів і витрат за періодами як основних критеріїв прибутковості і, загалом, оцінки ефективності діяльності підприємства. Прибутковість, поряд з фінансовою стійкістю, є одним із двох напрямів оцінювання діяльності, на які найбільшу увагу звертають потенційні та реальні інвестори, а також інші користувачі облікової та звітної інформації.

З врахуванням принципу відповідності в системі бухгалтерського обліку здійснюється капіталізація і декапіталізація витрат. Наприклад, у підприємствах з видобування та переробки природних ресурсів значна частина витрат, пов'язаних з одержанням дозволів на пошукові роботи і розробку родовищ (бурінням свердловин, будівництвом шахт, облаштуванням кар'єрів) капіталізується в необоротні активи з наступною їх амортизацією, деякі з них відображаються у складі витрат майбутніх періодів з послідуочим списанням частинами на поточні операційні витрати. З іншого боку, на покриття витрат, пов'язаних із закриттям родовищ і приведенням земельних ділянок до природного стану, має здійснюватися

резервування коштів і створення відповідних забезпечень, оскільки на даному етапі такі місця видобування уже не дають доходів. Ігнорування у цьому випадку принципу відповідності може призвести до суттєвих викривлень та необ'єктивного подання інформації в обліку і звітності.

Загалом, підвищення якості облікової та звітної інформації має базуватися як на міжнародних підходах та концепціях, так й з врахуванням вітчизняних особливостей ведення бізнесу, конкретних ситуацій, що склалися на даний час та визначають перспективи його ведення в країні.

УДК 332.13 : 330.13

ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

Пуцентайло П. Р. – д.е.н., професор,

професор кафедри обліку та економіко-правового забезпечення агропромислового бізнесу

Тернопільський національний економічний університет

Нині відбувається зміна парадигм регіонального економічного розвитку і регіональної політики, здійснюється пошук шляхів підвищення ефективності управління територіальним розвитком, нових форм, методів і механізмів участі регіональних органів влади в управлінні територією. Замість традиційних теорій розвитку регіону обґрунтовуються і стають теоретичною базою сучасної регіональної політики міжрегіональна конкуренція, інноваційний розвиток регіонів, територіально-кластерний підхід. Тобто розвиток регіонів розглядається як відображення всього процесу розвитку в цілому. При цьому враховується країна або група країн спільно з регіональними наслідками і результатами перетворень в економічній сфері. Інший підхід до розвитку регіону має на увазі, що розвиток дасть змогу забезпечити позитивну динаміку якості і рівня населення, створить умови для сталого, збалансованого відтворювального процесу в регіоні з урахуванням оцінки його потенціалу і взаємовпливу низки чинників. Розглядаючи регіон, як підсистему національної економіки, можна сформулювати поняття стратегічного управління розвитком регіону як процес зміни економічної системи, спрямований на підвищення добробуту населення, що забезпечує стійкість системи в сьогоденні і майбутньому, сприяє посиленню конкурентоспроможності регіону.

Однією з умов забезпечення позитивного характеру динаміки розвитку економіки регіону є управління цим процесом. Як об'єкт управління економічний розвиток регіону характеризується винятковою складністю і багатоаспектністю, а також високою залежністю від впливу чинників зовнішнього порядку. Специфіка управління подібними об'єктами полягає в тому, що одночасно потрібно забезпечувати підтримку окремих її параметрів в певному стабільному стані, здійснювати антикризовий вплив на інші параметри, забезпечувати динамічний розвиток у контексті вирішення головного завдання

регіонального розвитку – досягнення рівня якості життя населення, котре відповідає прийнятим в суспільстві соціальним стандартам, і забезпечення внеску регіону в розвиток економіки країни, через систему міжрегіонального поділу праці. Призначення системи стратегічного управління розвитком економіки регіону полягає в тому, що, як важлива складова державної системи регіонального управління, вона здійснює формування стратегічних цілей економічного розвитку регіону та механізму їх реалізації таким чином, щоб задовольнити потреби об'єкта управління, з одного боку, і забезпечувати умови та обмеження, що накладаються на розвиток економіки регіону, з іншого.

Особливістю сучасної парадигми управління економічним розвитком регіону є те, що, по-перше, управління стає стратегічним, а по-друге, економічний розвиток території та ефективне управління цим процесом стають завданнями не тільки управлінської підсистеми регіону, а й окремих суспільних груп населення. Розгляд регіону як складної економічної системи, що функціонує на принципах адаптації та самоорганізації, управління якої залежить не тільки від оптимальної внутрішньої структури, а й від того, наскільки чітко вона зможе адаптуватися до свого факторного зовнішнього оточення, що дасть змогу сформулювати і обґрунтувати нові алгоритми і інструменти стратегічного управління регіональним економічним розвитком. Тобто, стратегічне управління розвитком регіону – це процес зміни соціально-економічної системи, спрямований на підвищення добробуту населення, що забезпечує стійкість системи і сьогодні і в майбутньому, сприяє посиленню конкурентоспроможності регіону. Погоджуємося з Ф. Котлером, що у центрі такої системи управління повинна знаходитися людина, з її потребами та інтересами, правами і свободою, з умовами для гідного життя [2, с. 52].